

Peter Mouritzen findes!

Af Jens Raahauge

I 1999 blev Silas-prisen indstiftet efter en donation fra Cecil Bødker. Prisen uddeles hvert andet eller tredje år i forbindelse med Det Danske Akademis årsfest. Den gives til en forfatter der har gjort sig særligt fortjent inden for børnebogsområdet. Og så er prisen, ud over æren, på 100.000 kroner.

I år gik prisen til en af børnelitteraturens store og produktive forfattere, Peter Mouritzen, som af nogle bliver kaldt "oraklet fra Vrå", mens Kina Bodenhof sidste år ved Center for Børnelitteraturs Status med fryd i stemmen kundgjorde at vi her står over for en ond forfatter der skriver godt.

Denne bemærkning var affødt af Peter Mouritzens novellesamling *Muskler* som er udgivet i Dansklærerforeningens Frit for fantasi-serie. Men den kunne gælde mange af de romaner, novellesamlinger, digte og billedbøger som Peter Mouritzen har udgivet på en lang række forlag.

Men vi har altså udgivet hans *Muskler*, og han har fået Silas-prisen. Og når det regner på forfatteren, drypper det på udgiverne.

Derfor vil vi ile med et tillykke til Peter Mouritzen, samt henlede alle dansklæreres opmærksomhed på at Peter Mouritzen findes!

Både for at holde fast i hyldesten og for at give dansklærere nogle indfaldsvinkler til hans forfatterskab gengiver vi her den motiveringstale som akademimedlem og forfatter Jens Smærup Sørensen holdt i forbindelse med prisoverrækkelsen:

Silas-prisen til Peter Mouritzen

Peter Mouritzen er voksenbogsforfatter. Han har udgivet en lang række voksenbøger, digte, noveller og romaner, senest den lige så originale som oversete, såkaldte borgroman, *Den tavse bas*.

Men, kunne jeg så sige. Peter Mouritzen er voksenbogsforfatter, *men* det er altså som børnebogsforfatter at vi i dag – og så videre. Dette *men* lyder bare straks som en voldsom overdrivelse. Som om han var det ene den ene dag, men *derimod* det andet den anden, og sådan forholder det sig slet ikke med hans dage. Han skriver for voksne og for børn, og han gør det som den samme forfatter, og det er måske denne mangel på rolleskift der udmærker ham som forfatter for enhver, fra den ældste til den yngste.

Jeg påstår nu heller ikke at man ikke kan kende forskel på hans bøger for voksne og for børn. Der er forskelle i bøgernes stof og i deres sprogbrug, eller

snarere: deres vokabular. Det sidste fordi stilen jo aldrig blot er manden, men også den han henvender sig til, og det første – variationen i stoffet – hænger sammen med den eksistentielle eller – groft sagt – seksuelle ulighed mellem børn og voksne. Det er ikke sådan at Peter Mouritzen nægter sine børn et driftsliv, overhovedet ikke, men det er mindre fikseret end hos de fleste voksne, hvor det litterært set kan motorisere en mere eller mindre lineær epik, frem mod livsalig eller dødelig forløsning. Hvorimod børnenes drift ikke sådan fører nogen vegne, jo, den bærer dem ubønhørligt frem mod sit gennembrud, men ellers forbliver den bevidsthedsmæssigt i et øvelsesterræn og udfolder sig efter fantasiens letbevægelige love, snarere end efter magtens rigorøse. Episk set kan det indebære nogle handlingsforløb der slår mange kruseduller og for et godt ord tager den ene tilsyneladende formålsløse afstikker efter den anden. Sådan som den barnlige læser frydefuldt kan lade sig kulre rundt med dem i Peter Mouritzens bøger for børn.

Hvis sandheden skal frem, gælder dette vilkår for læseren også i temmelig høj grad i hans bøger for voksne, og det er vel grunden til at de heller ikke rigtig ligner ret meget andet. Men hvad der dog frem for alt er fælles og uden nogen forskel imellem dem, det er holdningen bag dem. For det er altid en æstetisk holdning. Eller en kunstnerisk holdning, en sproglig, litterær, hvad man vil – men hvad det betyder det alt sammen, når vi nu taler om børnebøger?

Peter Mouritzen har selv forsøgt at forklare det, allerede i 1985, da han udgav en lille essaysamling om børnelitteratur, betitlet *Til te hos hattemageren*, og med undertitlen *Syv opskænkninger til den gale hals*. Der var altså lagt an til provokerende løjer, til et opgør med en børnelitteratur der meget nødtigt, eller kun alt for forsigtigt, vil befri sig fra pædagogiske hensyn og fra den evige troskab mod normalvoksenhedens funktionelle virkelighedsopfattelse. For de allerfleste børnebogsforfattere vil det jo godt for de små, de vil vise dem hvor fornuftigt alting i grunden kan forklares, når det kommer til stykket. Og de vil gøre hvad de kan for at forenkle ethvert moralsk spørgsmål så samvittighedsfuldt, at intet barn kan tvivle om, at det også i det virkelige liv vil være ganske let at have med at gøre. Barnet skal betrygges, og det bliver det vel allermest, når det også ser den voksne nikke til bogen: jo, det stemmer, så fint og praktisk er verden indrettet.

Det kan være at den voksne også et øjeblik *tror* på det, men barnet selv, hævder Mouritzen så, det véd alligevel inderst inde altid bedre. Der er ingen orden i dets verden, der er fri passage mellem den klareste fornuft og det galeste nonsens, mellem uhørte fabeluniverser og det mest håndgribelige stykke virkelighed. At skrive for børn er da for ham at vinke farvel til alt hvad vi ellers forsøger at lære dem, og at udråbe deres sanselige, mareredne og ordspillende fantastik til gældende lov for hele verden. Og dermed også at lege farlige lege med dem langt uden for normalvoksenhedens rækkevidde og at brænde alle broer til enhver børnevenlig betryggelse.

Er Peter Mouritzen da ude på at skræmme vore børn og børnebørn fra vid og sans? Ja, det må man nok indrømme at han er. Man behøver blot at kaste et blik på hans børnebogstitler for at få sine bangeste anelser bekræftet.

Knokkelhånden er der en der hedder. Og *Dødningedukken* hedder en anden.

Og *Blækspruttemanden*. Og *Haltefanden*. Og *Basilisken*, og *Djævleskabet*, og *Den sorte dronte* og *Den dobbelte kobra*, *Skygge-Per* og *Skrig og skrål*. Det er nemlig hans erfaring at barndommen – også uden for hans bøger – er spækket med gru og uhygge, og det er hans opfattelse at det ikke hjælper os, om vi så tusinde gange får at vide, at der slet ikke er noget at være bange for. Vi må hellere styrte os ud i rædslerne, uden andet at klamre os til end et bogbind, og uret er standset ved midnatstide, og man løber alle vegne ind på øde kirkegårde, og man snubler over strandvaskere og får alt for ofte øje på hængte mænd i træerne, og løsrevne legemsdele i vejkanten, og selv ved højlys dag kan der sagtens stå et skelet og kigge ind gennem éns vindue, og risikoen for at blive overfaldet af monstrøse fabeldyr er hvor som helt og når som helst betragtelig. Ja, der skal virkelig gyses før det kan blive godt – hvis det da bliver godt. Det er der aldrig ret meget der tyder på, før måske til allerallersidst, og det kan da næsten kun ske gennem endnu en chokerende opdagelse, nemlig den at en enkelt tøs trods alt kan være sød.

Undervejs mod sådanne eventyrligheder – endnu mens alt er uberegnelig fare i en genstandsløs begærsverden – *kan* presset dog jævnlig lettes gennem skæg og ballade. Peter Mouritzens gyserromaner er – ud over altså også at være kærlighedshistorier – måske frem for noget polyfone eller karnevalistiske. Der er et konstant og lystigt oprør mod alle autoriteter og myndigheder i dem. Enhver selvhøjtidelighed og pompøsitet trækkes under jubel ned i skidtet, og til dét hører naturligvis hvad der kan opdrives af kropslige afsondringer, hvis de ellers er ulækre nok. Alt hvad der er rigtigt og anstændigt trues uafsladeligt af åbenlyse, men ikke mindst gådefulde obskøniteter. Som når der for eksempel i begyndelsen af en bog opstår interesse omkring spørgsmålet: hvor sidder pinsen på en kvinde? Nej, ikke den velkendte påske, men *pinsen*, på en kvinde. Svaret kendes kun af den person der bærer navnet 'Den trettende søn fra Vildmosen', og han røber det ikke, før en anden har været i stand til at slå ham i marmorkugler. Det lykkes omsider da denne anden – blandt en mystifistisk sømands efterladenskaber – er stødt på nogle kugler, der nok i virkeligheden er forsteninger af dronteæg. Da må Den trettende søn ud med svaret. Det viser sig at være både ganske ligetil og fuldstændig overrumplende, og så er det alligevel stadig kun et afsæt til at finde det rette. Hvad det går ud på, kan jeg naturligvis ikke afsløre her.

Men derimod nok, hvad der også ligger i gåden, at sproget jo er det afgørende remedium, når Peter Mouritzen arbejder på at nedbryde den 'almene sundhedstilstand'. Ikke alene når han skal hale omfattende skyggeuniverser frem i lyset, uden at de derved mister deres dunkle kræfter, men også når han i detaljer, med ordspil, brandere og nonsenslogik, skaber grundlæggende usikkerhed om vores måde at opfatte alting på. Denne forfatter tager måske ikke så meget alvorligt, men dog altid ethvert barnligt sprogbæk. Det er med børnenes egne skæve brokker, og efter *spøg* og skæmt-princippet, at hans gotiske slotte bygges. For som han selv har sagt: Det drejer sig ikke om at gøre børn til *læsere*, men om at gøre dem til *fortællere*.

Silas-prisen blev i 1999 stiftet af Cecil Bødker med en donation, som muliggør at den hvert andet år kan tildeles med 100.000 kr. I Akademiet er vi naturligvis glade for med dén vægt – og ikke mindst med den der ligger i prisens navn – at kunne pege på betydelig litteratur, også for børn. Og vi er glade for også her, hvor prisen for anden gang skal overrækkes, at have fundet en værdig modtager.

Kære Peter, tillykke!

Jens Smærup Sørensen

Boks

Læs mere om Det Danske Akademi på www.danskeakademi.dk